

Шепель І.В.

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ ВИКОРИСТАННЯ МАШИННО-ТРАКТОРНОГО ПАРКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Стаття присвячена дослідженню теоретичних положень та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення обліку і аналізу витрат машинно-тракторного парку. Обґрунтовано і запропоновано удосконалення організації обліку і аналізу витрат на утримання та експлуатацію машинно-тракторного парку, які полягають у розробці форм первинного обліку витрат і виконаних робіт машинно-тракторного парку, рекомендацій з удосконалення аналітичних таблиць, які спрямовані на удосконалення обліку витрат машинно-тракторного парку за допомогою основних показників ефективного використання техніки, методики оперативного аналізу використання машинно-тракторного парку та витрат з його експлуатації.

Ключові слова: основні засоби, машинно-тракторний парк, витрати виробництва, собівартість, методика обліку витрат, методика аналізу витрат, оновлення

Постановка проблеми. В сучасних умовах сільськогосподарської діяльності особливої уваги набувають проблеми управління експлуатацією та оновленням основних засобів, особливо їх активної частини, через значне перевищення нормативних термінів використання існуючої сільськогосподарської техніки і відсутність у сільськогосподарських підприємствах коштів на її оновлення. В цих умовах необхідно забезпечити раціональне прийняття рішень щодо термінів експлуатації і оновлення мобільних технічних засобів, що можливе лише за наявності відповідного обліково-аналітичного забезпечення. Методологічною основою розбудови такого забезпечення є поділ обліку на фінансовий і управлінський, відповідно до потреб зовнішнього і внутрігосподарського використання облікової інформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Необхідність ефективного використання техніки, точного і повного обліку та аналізу витрат на утримання й експлуатацію машинно-тракторного парку досліджувалась багатьма вченими-економістами і знайшла своє відображення в роботах Кірейцева Г.Г., Андрійчука В.Г., Дем'яненка М.Я., Денисенка П., Голова С.Ф., Пітулька В.В., Конкіна Ю.А., Павлова П.М., Примаченко О.Л., Євтушенко С.М., Линтварьова Б.А., Кононенка І.І., Коцупатрога М.М., Анісімова В.В., Бланка І.А.

Теоретичні положення праць вітчизняних вчених щодо питання організації обліку витрат на утримання та експлуатацію машинно-

тракторного парку, методики розподілу витрат між сільськогосподарськими і транспортними роботами, оперативного аналізу використання машинно-тракторного парку вимагають подальшого дослідження і на цій основі розробки пропозицій щодо їх удосконалення.

Формулювання цілей статті. Метою даного дослідження є обґрунтування теоретично-практичної значимості питань обліку витрат машинно-тракторного парку стосовно сучасних потреб управління та розробка науково-обґрунтованих рекомендацій щодо удосконалення управлінського обліку експлуатації і оновлення сільськогосподарських машин та обладнання в аграрних формуваннях. Цільова спрямованість зумовила постановку і вирішення наступних завдань: виявити організаційні та технологічні особливості використання машинно-тракторного парку в сучасних умовах господарювання та їх вплив на побудову бухгалтерського обліку; відповідно до завдань управління визначити особливості, властиві управлінському обліку експлуатації сільськогосподарських машин та обладнання; розробити та внести пропозиції з удосконалення методики та форм оперативного аналізу по експлуатації та оновленню сільськогосподарської техніки.

Опис основного матеріалу дослідження. Машинно-тракторний парк – сукупність техніки (різних марок і модифікацій тракторів, комбайнів, причіпних і навісних машин), знарядь, призначених для механізації процесів з вирощування сільськогосподарських культур і виробництва продукції тваринництва, надання послуг іншим виробництвам і на сторону, а також місця для їх зберігання. За допомогою машинно-тракторного парку виконуються майже

всі мобільні сільськогосподарські роботи, що пов'язані з вирощуванням сільськогосподарських культур (оранка, посів, догляд за посівами, збирання урожаю). Крім того, машинно-тракторний парк широко використовується на транспортних роботах і для обслуговування тваринництва. Робота машинно-

тракторного парку зумовлена низкою особливостей, які постійно діють на побудову бухгалтерського обліку і на організацію аналітичної роботи (табл.1). В основному ці особливості полягають у тому, що багато об'єктів управління машинно-тракторним парком знаходяться на значній території.

Таблиця 1

Особливості сільськогосподарського виробництва та їх вплив на організацію бухгалтерського обліку витрат машинно-тракторного парку*

Особливості	Вплив на організацію обліку
Земля – важливий засіб праці	У бухгалтерському обліку не відображається найважливіший засіб праці – земля, а машинно-тракторний парк відображається в обліку як обслуговуюче (або допоміжне) виробництво.
Сезонність, нерівномірність у використанні робочої сили і техніки протягом року	Визначення фактичної собівартості продукції один раз на рік. Нагромадження в обліку витрат, послуг машинно-тракторного парку, амортизаційних відрахувань і витрат на ремонт, які в кінці року розподіляються на відповідні рахунки пропорційно до виконаних умовних еталонних гектарів.
Невідповідність процесу затрат праці і матеріальних ресурсів з виходом продукції	Облік виконання умовних еталонних гектарів протягом року за плановою собівартістю. Коригування їх оцінки в кінці року.
Існування кількох галузей виробництва (рослинництво, тваринництво, промислове виробництво, допоміжні виробництва)	Значні відмінності у структурі витрат, об'єктах і калькуляції собівартості кожного виду виробництва, в обліку виходу сільськогосподарської продукції.
Кількість витрачених паливно-мастильних матеріалів відповідає виконаному обсягу робіт	Необхідність нормативного списання витраченого пального і мастильних матеріалів.
Наявність великої кількості вузлів, деталей, запасних частин	Необхідність групування запасних частин для спрощення обліку.
Виконання різних видів робіт	Специфіка переведення різних видів робіт в умовні еталонні гектари.
Виконання сільськогосподарських і транспортних робіт	Необхідність прямого віднесення вартості витраченого пального, мастильних матеріалів та запасних частин на відповідні культури і відображення на аналітичному рахунку протягом року оплати праці та вартості пального лише на транспортних роботах тракторів
Наявність різних форм власності	Вплив на структуру виробництва, систему управління, і, зокрема, на оплату праці, фінансування і кредитування, розподіл і використання доходів

* Розроблено автором

Повністю подолати нерівномірність потреби в матеріалах і робочій силі неможливо через сезонність сільськогосподарського виробництва, а зменшити ступінь нерівномірності можна за допомогою правильної організації праці та системи економічних заходів, розроблених на основі аналізу тих резервів, які є в кожному господарстві. Для покращення використання наявної робочої сили необхідно так організувати роботу машинно-тракторного парку, щоб мінімізувати кількість простоїв.

Ефективність діяльності машинно-тракторного парку також залежить від уміння враховувати дію випадкових факторів, для чого необхідно знати закономірності їх виникнення.

До числа таких факторів можна віднести: погодні умови, зміну фізико-механічних і технологічних властивостей; поломки машин. Всі ці особливості характеризують діяльність машинно-тракторного парку як складової ланки управління.

Рациональна організація праці повинна забезпечити, в першу чергу, економію живої праці на основі скорочення витрат робочого часу і впровадження передових форм праці. На думку Д.І. Штурба, вона включає підбір, професійну підготовку і розміщення кадрів; розробку способів і прийомів виконання того чи іншого виду робіт; поділ і кооперацію праці в колективі; організацію робочих місць, що забезпечувала б

виконання кожним робітником своїх функцій; створення сприятливих умов праці; організацію морального і матеріального стимулювання праці; дотримання дисципліни праці [1, с.4].

Здійснення виробничої діяльності на будь-якому підприємстві потребує існування системи управління, яка забезпечує раціональне використання машинно-тракторного парку, що передбачає їх інтенсивну експлуатацію та своєчасне його оновлення з метою забезпечення прибутковості їх використання й постійного кругообороту. При цьому перед управлінням постають наступні завдання: забезпечення інтенсивної експлуатації основних засобів; забезпечення працездатності та своєчасного оновлення основних засобів; забезпечення утворення фінансових джерел оновлення основних засобів; забезпечення збалансованого оновлення основних засобів.

Витрати з надання послуг у плануванні та обліку групуються за статтями, які господарство визначає самостійно, виділяючи при цьому

окремо постійні та змінні витрати. Змінні витрати розподіляються на пропорційні, величина яких визначається обсягом одержаної продукції, та непропорційні, які залежать від обсягу виконаних робіт чи поголів'я тварин; до постійних відносяться витрати, величина яких не залежить ні від кількості продукції, ні від поголів'я чи обсягу виконаних робіт. Специфічною статтею витрат є амортизаційні відрахування, нарахування яких здійснюються з метою: розподілу початкової вартості на термін використання об'єкта; відображення дійсної балансової вартості в бухгалтерському обліку; фінансування заміни машин та обладнання.

Отже, понесені витрати з експлуатації сільськогосподарської техніки в залежності від їх поведінки розподіляються наступним чином і згідно з діючими нормативними рекомендаціями включаються в собівартість отриманої продукції пропорційно обсягам виконаних ними механізованих тракторних робіт в умовних еталонних гектарах [2, с. 15] (табл. 2.).

Таблиця 2

Класифікація витрат по експлуатації сільськогосподарської техніки [2, с.16]

ВИТРАТИ		
постійні	змінні	умовно-постійні
1) загальновиробничі витрати - орендні платежі; - страхові платежі. 2) інші витрати - витрати на оплату праці персоналу, що обслуговує основні засоби (крім трактористів-машиністів та працівників, зайнятих в безпосередньому технологічному процесі обслуговування виробництва), вартість пального на переїзди сільськогосподарської техніки); - амортизаційні відрахування, що прямо не відносяться на об'єкти обліку витрат	1) витрати на оплату праці механізаторів (основна + додаткова); 2) паливо та мастильні матеріали; 3) роботи та послуги; 4) сировина та матеріали;	1) витрати на ремонт необоротних активів: - суми на оплату праці працівників, зайнятих на ремонтних роботах, вартість запасних частин, ремонтно-будівельних та інших матеріалів та ін; - вартість послуг сторонніх організацій та власних майстерень технічного обслуговування і поточного ремонту тракторів, сільськогосподарських машин та обладнання; 2) амортизація с.-г. техніки 3) інші витрати на утримання основних засобів

Інформаційне забезпечення управлінського обліку створюється з метою детального розкриття інформації про процеси експлуатації й оновлення сільськогосподарської техніки, що потребує синтезу облікових та аналітичних даних. При цьому використання натуральних показників забезпечує різнобічну техніко-економічну характеристику об'єктів основних засобів, яка описується необхідною наявністю, справністю, експлуатаційною готовністю сільськогосподарських машин та обладнання. Вартісні показники дозволяють об'єктивно визначити розмір матеріальних витрат, пов'язаних з використанням та оновленням сільськогосподарських машин і обладнання. Гармонійне доповнення показників різних груп

забезпечить збалансованість за натуральними та вартісними параметрами, чим дасть різноаспектну характеристику експлуатованим об'єктам основних засобів.

Визначення описаних показників потребує оперативності, що пояснюється особливостями сільськогосподарського виробництва, головна з яких полягає в тому, що використання наявного технічного потенціалу має сезонний характер. Від ефективності його експлуатації залежить своєчасність виконання сільськогосподарських робіт, і, відповідно, обсяг зібраного врожаю, що має прямий вплив на доходи сільськогосподарського підприємства. У зв'язку з цим облікові відомості про стан сільськогосподарської техніки, кількісне та

вартісне витрачання пального і запчастин повинні оперативно надаватися керівному складу з метою визначення та характеристики загальної доцільності використання активної частини основних засобів.

Особливо відчутна недосконалість первинної документації по машинно-тракторному парку при проведенні оперативного аналізу, складанні поточної й річної звітності. Облік витрат діяльності машинно-тракторного парку здійснюється в облікових листах тракториста-машиніста (ф. № 67, 67б), подорожніх листах трактора (ф. № 68), книжках бригадира з обліку праці і виконаних робіт (ф. № 65), книжках з обліку праці і виконаних робіт в механізованій ланці при акордно-преміальній оплаті праці з почасовим авансуванням (ф. № 65а), журналах обліку робіт і витрат (ф. № 37), накопичувальних відомостях обліку використання машинно-тракторного парку (ф. № 37а), облікових листах цілоденних (змінних) та внутрішньозмінних простоїв (ф. № 64а), відомостях простоїв машинно-тракторного парку (ф. № 251) та інших документах, на підставі яких в кінці місяця складається виробничий звіт по машинно-тракторному парку (ф. № 3б с.-г.). Побудову цих документів у цілому слід визнати вдалою. Але в сучасних умовах вони потребують удосконалення, оскільки мало пристосовані для автоматизованої обробки, значна частина їх показників систематично не заповнюється, проходить дублювання даних.

В.В. Бружаускас, Л.І. Шинкар'єв [3, с.5-26; 4, с.3] та інші вчені особливу увагу звертають на відсутність в обліковому листі тракториста-машиніста нормоутворюючих показників та умов праці: склад агрегату, марки навісних і причіпних сільськогосподарських машин і знарядь, глибина і ширина обробітку, урожайність зібраних культур, фактичні витрати і залишок пального за робочий день тощо. Детальна характеристика виконаних робіт – запорука правильного застосування норми виробітку і розцінки з оплати праці.

Вважаємо за доцільне ввести в обліковий лист тракториста-машиніста колонку «Оцінка якості роботи», оскільки в сучасних умовах низька якість виконання механізованих робіт є одним із стримуючих факторів підвищення урожайності сільськогосподарських культур [8, с.228]. Оцінка якості механізованих робіт, передбачена в сучасному обліковому листі тракториста-машиніста, не гарантує достовірності, оскільки одним рядком оцінити якість різних видів робіт, що виконуються протягом кількох днів, неможливо. Якість роботи механізатора повинна оцінюватись за якісними показниками, які

розробляються агрономом та інженером господарства.

Після виконання роботи механізатором агроном в обліковому листі виставляє оцінку «добре», «задовільно», «незадовільно». За якість виконання роботи повинна бути встановлена доплата як один із головних стимулів роботи механізатора. При оцінці «добре», наприклад, можна додатково нараховувати механізатору 20-25% оплати, при оцінці «задовільно» доплату не нараховувати, а при оцінці «незадовільно» роботу не приймати, а повторне її виконання здійснювати за рахунок винних [5, с.246].

Для контролю за використанням машинно-тракторного парку важливе значення має організація обліку витрат за статтями калькуляції. В економічній літературі є багато пропозицій щодо вдосконалення складу статей витрат. Але вивчення даного питання свідчить, що на ступінь освоєння економічної інформації часто впливають запити кожного конкретного товаровиробника. Тому вважаємо цілком доцільним, що згідно П(С)БО 16 «Витрати» перелік і склад статей калькуляції виробничої собівартості продукції (робіт, послуг) має встановлюватись підприємством. Таким чином кожний господар може самостійно вирішувати питання деталізації даних про витрати в розрізі необхідних йому статей.

Базуючись на організаційно-технологічних особливостях та враховуючи діючу практику й досвід господарств, нами рекомендовано таку номенклатуру статей витрат на утримання машинно-тракторного парку: витрати на оплату праці; відрахування на соціальні заходи (для підприємств, що не сплачують єдиний податок); пальне і мастильні матеріали; роботи і послуги; амортизація основних засобів; витрати на ремонт основних засобів; інші прямі витрати.

На нашу думку, методика, яка діє на підставі Методичних рекомендацій з планування, обліку та калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств є досить трудомісткою і невиправданою з точки зору значимості машинно-тракторного парку для сільськогосподарських підприємств, а також сезонності та нерівномірності здійснення витрат на його експлуатацію протягом року [9, с.52]. У зв'язку з цим пропонуємо облік витрат на утримання та експлуатацію машинно-тракторного парку вести на рахунку 23 «Виробництво», субрахунок 5 «Витрати на утримання та експлуатацію сільськогосподарської техніки».

В невеликих сільськогосподарських підприємствах з метою спрощення ведення обліку витрат на утримання машинно-тракторного парку доцільно всі витрати обліковувати лише за

елементами витрат, як передбачено П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємства», не виділяючи машинно-тракторний парк в окремий об'єкт обліку витрат [6, с.46].

У великих сільськогосподарських підприємствах, в яких машинно-тракторний парк виділено в окремий структурний підрозділ, для обліку витрат на утримання та експлуатацію машинно-тракторного парку пропонуємо виділити такі субрахунки: 235.1 «Витрати машинно-тракторного парку», в тому числі: 235.1.1 «Витрати машинно-тракторного парку на транспортних роботах»; 235.1.2 «Витрати машинно-тракторного парку на сільськогосподарських роботах»; 235.1.3 «Загальні витрати машинно-

тракторного парку», та 235.2 «Утримання та експлуатація комбайнів та інших самохідних машин». Запропоновані рахунки призначені для об'єднання аналітичної інформації в розрізах, необхідних для економічного аналізу, контролю та управління.

Важливе значення для прийняття управлінських рішень по забезпеченню процесів експлуатації та оновлення сільськогосподарської техніки має проведення оперативного аналізу виробничих ситуацій, а також встановлення впливу різних факторів, що потребує проведення необхідних розрахунків, структуризованих у відповідні форми аналітичних таблиць.

Таблиця 3

Аналіз завантаженості машинно-тракторних агрегатів*

Марка трактора	Дата	ПП тракториста	Вид сільськогосподарської машини	Вид та агротехнічні умови виконуваних робіт	Норма виробітку за 7 годин, га	Фактично виконано за зміну, га	Коефіцієнт завантаженості	Норма витрати пального за зміну, кг	Обсяг витраченого пального, кг	Обсяг витрачених мастил, кг
1	2	3	4	5	6	7	8=7/6	9	10	10
MT3 892	1.04	Куц С.О.	СЗ-5,4	сівба	35	35	1	8	9	1

Виконавець

Підпис

* Розроблено автором

Результати проведеного дослідження доцільно оформити у вигляді наступної таблиці (табл. 3.).

Аналіз використання робочого часу доцільно провести при використанні аналітичної таблиці наступної форми (табл. 4).

Таблиця 4

Аналіз використання робочого часу*

Дата	Марка трактора	Марка сільськогосподарської машини	Вирібток	Кількість годин в роботі	Норма виробітку за 7 год. робочий день	Норма виробітку за 1 годину	Відсоток виконання нормативного завдання	Інтенсивність виконання норми	Кількість годин в простой	Причина виникнення
1.04	MT8 92	СЗ-5,4	30	6	35	5	0,85	85%	1	Погодні умови

Виконавець

Підпис

* Розроблено автором

При визначенні часу раціональної експлуатації сільськогосподарської техніки важливе значення має проведення факторного аналізу доцільності і своєчасності виконання ремонтних

робіт [7, с.38], який можна виконати за допомогою таблиці наступної форми. Основою інформації для її заповнення є узагальнені дані, отримані при накопиченні інформації з

«Відомості дефектів» чи «Журналу проведення ремонтів» ремонтної майстерні (табл. 5).

Таблиця 5

Аналіз проведених ремонтних робіт*

Марка техніки	Рік експлуатації	Причини ремонту	Виріток з початку експлуатації, год.	Несправність			Вироблено від останнього ремонту, год.	Дата проведення останнього ремонту
				Назва вузла	Кількість, шт.	Вартість, грн		
МТЗ-892	4	Підвищення мастила	6800	двигун	1	3000	2500	2.10.2010

Виконавець

Підпис

* Розроблено автором

Важливе значення для прийняття оперативних управлінських рішень має проведення оперативного аналізу виробничих ситуацій, які виникають в процесі експлуатації та оновлення сільськогосподарської техніки, що потребує використання аналітичних таблиць. Перевагами запропонованої методики перед широкоживаними на практиці є комплексний підхід до інформаційного аналітичного забезпечення управління кругообігом капіталу при використанні активної частини основних засобів.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведеними дослідженнями встановлено, що від організаційно-технологічних форм використання машинно-тракторного парку суттєво залежить побудова обліку витрат на його утримання та експлуатацію. Кожне підприємство повинно організувати облік використання машинно-тракторного парку з урахуванням таких факторів: величини господарства і кількості підрозділів, де використовується техніка; кількісного та якісного складу машинно-тракторного парку; форм його використання; системи технічного обслуговування;

спеціалізації виробничої діяльності; організації диспетчерської служби; організації облікової роботи та впровадження автоматизованого обліку тощо.

Запропоновані нововведення охоплюють існуючі системи облікових, аналітичних та оперативних даних з метою створення єдиного інформаційного масиву, що необхідний для прийняття оперативних управлінських рішень по забезпеченню ефективної експлуатації та своєчасного оновлення мобільної частини основних засобів.

Узагальнюючи досвід надання послуг сільськогосподарським товаровиробникам в Україні, визначено, що найбільш перспективним, доцільним і ефективним формуванням є машинно-технологічні станції, які надають послуги сільськогосподарським товаровиробникам незалежно від форм власності і форм господарювання. Облік витрат на утримання техніки на машинно-технологічних станціях і виконання механізованих робіт запропоновано здійснювати на рахунку 23 “Виробництво” за відповідними субрахунками.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Штурба Д.И. Бригадная форма организации труда в сельском хозяйстве/ Д.И. Штурба – К.: Вища школа, 1986. – 159 с.
2. Бондарь Н.И. Номенклатура статей затрат машинно-тракторного парка и её обоснование / Н.И. Бондарь, Е.Л. Примаченко // Материалы междуна. научно-практич. конференции “Учет, анализ и финансы в организациях АПК: состояние и пути совершенствования” / Отв. ред. А.С. Четкин. – Горки: БСХА, 2003. – С. 15 – 17.
3. Бружаускас В.В. Учет и анализ использования техники в сельскохозяйственных предприятиях / В.В. Бружаускас – М.: Статистика, 1979. – 120 с.
4. Шинкарев Л.И. Эффективно использовать машинно-тракторный парк / Л.И. Шинкарев // Планирование и учет в сельскохозяйственных предприятиях. – 1987. – № 8. – С. 2 – 8.
5. Тивоненко І.Г. Первинний облік: стан і вимоги в інженерній службі села / І.Г. Тивоненко // Економіка АПК. – 2002. – № 10. – С. 108 – 112.
6. Диба В.М. Облік та аналіз необоротних активів: монографія / В.М. Диба К.: КНЕУ, 2008. - 288 с.
7. Ларка М.І. Резерви підвищення ефективності використання основних засобів підприємства/ М.І. Ларка, Д.О. Горжій // Вісник НТУ «ХП». - 2013. - № 22 (995). - С. 38-43.
8. Потриваєва Н.В. Сучасні проблеми обліку основних засобів в системі діючого законодавства / Н.В. Потриваєва, В.В. Погорелова // Інноваційна економіка. - 2014. - № 3. - С. 228-232.

9. Ткаченко А.М. Особливості визначення показників ефективності використання основних засобів підприємства / А.М. Ткаченко, Т.С. Задніпряна // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: збірник наукових праць: у 2-х т. / ПДТУ. Маріуполь, 2014. - Вип. 1, Т. 1. - С. 51-55.

REFERENCES

1. Shturba, D.I. (1986). Bryhadnaia forma orhanyzatsyy truda v selskom khoziaistve [A team form of labour organization in agriculture]. K.: Vyscha shkola [in Ukrainian].
2. Bondar', N.I., & Primachenko, E.L. (2003). Nomenklatura statej zatrat mashinno-traktornogo parka i ego obosnovanie [The nomenclature of machine-tractor park expenses articles and its justification]. Proceeding from: Materialy mezhdun. nauchno-praktich. konferencii "Uchet, analiz i finansy v organizacijah APK: sostojanie i puti sovershenstvovaniia" – Materials of scientific and practical conference "Accounting, analysis and finance in the agribusiness organizations: the state and ways of improvement" (pp. 15-17) – Gorki: BSHA [in Russian].
3. Bruzhauskas, V.V. (1976). Uchet i analiz ispol'zovaniia tekhniki v sel's'khozjajstvennyh predpriiatijah [Accounting and analysis of the use of technique in the agrarian enterprises]. M.: Statistika [in Russian].
4. Shinkarev, L.I. (1987). Effektivno ispol'zovat' mashinno-traktornyj park [Effective use of a machine-tractor park]. Planirovanie i uchet v sel'skhozjajstvennyh predpriiatijah – Planning and accounting in agricultural enterprises, 8, 2-8 [in Russian].
5. Tyvonenko, I.H. (2002). Pervynnyi oblik: stan i vymohy v inzheneranii sluzhbi sela [Primary accounting: state and requirements in the village engineering service]. Ekonomika APK – Economics of AIC, 10, 108-112 [in Ukrainian].
6. Dyba, V.M. (2008). Oblik ta analiz neoborotnykh aktyviv: monohrafiia [Accounting and analysis of inconvertible assets: monograph]. K.: KNEU [in Ukrainian].
7. Larka, M.I., & Horzhii, D.O. (2013). Rezervy pidvyshchennia efektyvnosti vykorystannia osnovnykh zasobiv pidpriemstva [Reserves of efficiency increasing of using fixed assets of an enterprise]. Visnyk NTU «KhPI» – Bulletin of NTU «KhPI», 22 (995), 38-43 [in Ukrainian].
8. Potryvaieva, N.V., & Pohorielova, V.V. (2014). Suchasni problemy obliku osnovnykh zasobiv v systemi diichocho zakonodavstva [Modern problems of fixed assets accounting in the current legislation system]. Innovatsiina ekonomika – Innovative economy, 3, 228-232 [in Ukrainian].
9. Tkachenko, A.M., & Zadniprianna, T.S. (2014). Osoblyvosti vyznachennia pokaznykiv efektyvnosti vykorystannia osnovnykh zasobiv pidpriemstva [Features of determination of fixed assets use efficiency indexes of an enterprise]./ Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektualnoi vlasnosti: zbirnyk naukovykh prats – Theoretical and practical aspects of economics and intellectual property: a collection of scientific works, 1, 51-55 [in Ukrainian].

Одержано 15.03.2018 р.